

LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCINIS TEISMAS

NUTARIMAS

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS KRAŠTO APSAUGOS SISTEMOS ORGANIZAVIMO IR KARO TARNYBOS ĮSTATYMO 48 STRAIPSNIO 1 DALIES (1999 M. LIEPOS 7 D. REDAKCIJA) ATITIKTIES LIETUVOS RESPUBLIKOS KONSTITUCIJAI

2012 m. gruodžio 10 d.

Vilnius

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, susidedantis iš Konstitucinio Teismo teisėjų Egidijaus Bieliūno, Tomos Birmontienės, Prano Kuconio, Ramutės Ruškytės, Egidijaus Šileikio, Algirdo Taminsko, Romualdo Kęstučio Urbaičio,

sekretoriaujant Daivai Pitrėnaitei, Sigutei Brusovienei,

remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53¹ straipsniais, Teismo posėdyje 2012 m. gruodžio 4 d. rašytinio proceso tvarka išnagrinėjo konstitucinės justicijos bylą Nr. 44/2010 pagal pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymą (Nr. 1B-50/2010) ištirti, ar Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad teismai nesprenžia ginčų dėl kariams skiriamų drausminių nuobaudų, neprieštaruja Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

nustatė:

I

Pareiškėjo – Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo prašymas Nr. 1B-50/2010 grindžiamas šiais argumentais.

Ginčijamu teisiniu reguliavimu, įtvirtintu Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo

tarnybos įstatymo (toliau – ir Įstatymas) 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija), *expressis verbis* buvo nustatyta, kad teismai neturi teisės spręsti tam tikrų karo tarnybos ginčų, *inter alia* dėl drausminės nuobaudos – tarnybinio atlyginimo sumažinimo teisėtumo ir pagrįstumo. Remdamasis oficialiąja konstitucine doktrina pareiškėjas pažymi, kad Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių gynimo yra absoliuti, jos negalima apriboti ir paneigti; konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą negali būti dirbtinai suvaržoma, taip pat negali būti nepagrįstai pasunkinama ją įgyvendinti.

Pareiškėjas taip pat pažymi, jog Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarime, kuriame tirta Įstatymo 48 straipsnio 2 dalies, pagal kurią teismai galėjo nagrinėti ginčus tik dėl atleidimo iš karo tarnybos tvarkos pažeidimo, bet ne dėl atleidimo pagrįstumo, atitiktis Konstitucijai, yra konstatuota, kad krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos santykiai turi savo ypatumų ir kad, atsižvelgiant į šiuos ypatumus, įstatymais gali būti nustatyti įvairūs ginčų dėl teisių ar laisvių pažeidimo sprendimo būdai, taip pat ikiteisminė tokių ginčų sprendimo tvarka, tačiau krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos santykių ypatumai negali paneigti asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą dėl pažeistų savo teisių ar laisvių gynimo.

Taigi, pareiškėjo nuomone, ginčijamas teisinis reguliavimas prieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

II

Rengiant bylą Konstitucinio Teismo posėdžiui buvo gauti suinteresuoto asmens – Seimo atstovų Seimo kanceliarijos Nacionalinio saugumo ir gynybos komiteto biuro vedėjo Vitalijaus Dmitrijevo ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos ministro patarėjo-teisininko Dainiaus Žalimo rašytiniai paaiškinimai, kuriuose teigiama, kad ginčijamas teisinis reguliavimas gali prieštarauti Konstitucijai. Suinteresuoto asmens atstovų pozicija grindžiama šiais argumentais.

Pagal Konstituciją asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama neatsižvelgiant į tai, koks jo teisinis statusas, o jo pažeistos teisės ir teisėti interesai teisme turi būti ginami nepaisant to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje. Įstatymo 48 straipsnio 1 dalimi (1999 m. liepos 7 d. redakcija), kurioje, atsižvelgiant į karo tarnybos santykių ypatumus, nustatyta ginčų dėl kariams skiriamų drausminių nuobaudų sprendimo tvarka, pagal kurią šių ginčų nesprensdžia teismai, paneigiama asmens teisė kreiptis į teismą, nepaisant jo statuso ir to, ar pažeista jo teisė, susijusi su drausminės nuobaudos skyrimu, yra tiesiogiai įtvirtinta Konstitucijoje, ar ne, todėl pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas iš tiesų gali prieštarauti Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Konstitucinis Teismas

konstatuoja:

1. Pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar Įstatymo 48 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. redakcija) tiek, kiek joje nustatyta, kad teismai nesprenžia ginčų dėl kariams skiriamų drausminių nuobaudų, neprieštarauja Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Pareiškėjo abejonės dėl ginčijamo teisinio reguliavimo atitikties Konstitucijai iš esmės grindžiamos tuo, kad juo varžoma konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą.

2. Seimas 1998 m. gegužės 5 d. priėmė Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymą, įsigaliojusį 1998 m. gegužės 27 d., kuriuo buvo nustatyti krašto apsaugos sistemos organizavimo, valdymo ir kontrolės pagrindai, karo tarnybos atlikimo ir karių aprūpinimo tvarka, civilių tarnybos krašto apsaugos sistemoje ypatumai (1 straipsnis).

2.1. Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija), kurią ginčija pareiškėjas šioje konstitucinės justicijos byloje, buvo nustatyta:

„Ginčai dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo nagrinėjami krašto apsaugos ministro nustatyta tvarka. Sprendimas gali būti apskūstas pagal pavaldumą aukštesniajam vadui ar pareigūnui iki krašto apsaugos ministro imtinai. Teismai šių ginčų nesprenžia.“

Taigi Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) buvo nustatyta ginčų, susijusių su priėmimu į karo tarnybą ar kylančių karo tarnyboje, nagrinėjimo tvarka: tokie ginčai turėjo būti nagrinėjami krašto apsaugos ministro nustatyta tvarka, o priimtas sprendimas galėjo būti skundžiamas tik pagal pavaldumą aukštesniajam vadui ar pareigūnui iki krašto apsaugos ministro imtinai. Nustatyta ir tai, kad teismai nurodytų karo tarnybos ginčų nenagrinėja.

Pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą, įtvirtintą Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija), aiškinant šioje konstitucinės justicijos byloje tiriamu aspektu pažymėtina, kad juo buvo nustatyta neteisminė karo tarnybos ginčų, t. y. ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo, nagrinėjimo tvarka. Tai reiškia, kad pagal pareiškėjo ginčijamą teisinį reguliavimą teismai negalėjo spręsti ginčų ne tik dėl kariams skirtų drausminių nuobaudų, bet ir kitų karo tarnybos ginčų. Atsižvelgdamas į tai, nors pareiškėjas – Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas prašo ištirti, ar neprieštaravo Konstitucijai Įstatymo 48 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. redakcija) tik tiek, kiek joje nustatyta, kad teismai nesprenžia ginčų dėl kariams skirtų drausminių nuobaudų, Konstitucinis Teismas tirs, ar neprieštaravo Konstitucijai Įstatymo 48 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad teismai

nesprendžia ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo.

2.2. Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas buvo pakeistas Seimo 2010 m. gruodžio 14 d. priimtu Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio pakeitimo įstatymu, įsigaliojusių 2010 m. gruodžio 31 d.

Įstatymo 48 straipsnio 1, 2 dalyse (2010 m. gruodžio 14 d. redakcija) nustatyta:

„1. Ginčai dėl nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo ir kiti karo tarnybos ginčai, išskyrus šio straipsnio 2 dalyje nurodytus ginčus, nagrinėjami Kariuomenės drausmės statuto nustatyta privaloma išankstine karo tarnybos ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka. Galutinis sprendimas, priimtas nagrinėjant ginčą Kariuomenės drausmės statuto nustatyta išankstine karo tarnybos ginčų nagrinėjimo ne teisme tvarka, gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui įstatymų nustatyta tvarka per 20 dienų nuo sprendimo gavimo ar pranešimo apie jį dienos.

2. Ginčus dėl priėmimo į karo tarnybą, dėl atleidimo iš profesinės karo tarnybos arba savanorių karo tarnybos, taip pat dėl pašalinimo iš karo mokymo įstaigos, nesant drausmės pažeidimo, nagrinėja administraciniai teismai Administracinių bylų teisenos įstatymo nustatyta tvarka.“

Palyginus Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (2010 m. gruodžio 14 d. redakcija) nustatytą teisinį reguliavimą su nustatytoju Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) matyti, jog jis pakito tuo aspektu, kad juo neberegamentuojamas ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą nagrinėjimas, taip pat tuo aspektu, kad nustatyta kitokia karo tarnybos ginčų nagrinėjimo tvarka: tokie ginčai privalomai nagrinėjami Kariuomenės drausmės statuto nustatyta tvarka, t. y. neteismine tvarka, o galutinis sprendimas gali būti skundžiamas apygardos administraciniam teismui.

Taigi pareiškėjo ginčijamas Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) nustatytas teisinis reguliavimas iš esmės pakito ir nuostatos, kad teismai nesprendžia nurodytų karo tarnybos ginčų, neliko.

Pažymėtina, kad Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (2010 m. gruodžio 14 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas nėra tyrimo dalykas šioje konstitucinės justicijos byloje.

2.3. Pagal Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalį ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtą teiseną nutraukti. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad tai pasakytina ir apie tuos atvejus, kai ginčijamas teisės aktas (jo dalis) nebuvo panaikintas, tačiau buvo pakeistas jame nustatytas teisinis reguliavimas (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2006 m. kovo 14 d. sprendimas, 2010 m. gegužės 28 d., 2011 m. sausio 6 d., 2011 m. sausio 31 d. nutarimai).

Tačiau, kaip ne kartą yra konstatavęs Konstitucinis Teismas, tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipiasi byla nagrinėjantis teismas, kuriam kilo abejonių dėl toje byloje taikytino įstatymo ar kito teisės akto atitikties Konstitucijai (kitam aukštesnės galios teisės aktui), Konstitucinis Teismas turi pareigą išnagrinėti teismo prašymą, nepaisydamas to, ar ginčijamas įstatymas arba kitas teisės aktas galioja.

3. Konstitucinis Teismas ne kartą yra konstatavęs, kad teisė kreiptis į teismą yra absoliuti; šios teisės negalima apriboti ar paneigti (*inter alia* Konstitucinio Teismo 2004 m. rugpjūčio 17 d., 2004 m. gruodžio 29 d., 2010 m. gegužės 13 d. nutarimai).

4. Šiame kontekste pažymėtina, kad Konstitucinis Teismas 2002 m. liepos 2 d. priėmė nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 2 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Toje konstitucinės justicijos byloje Konstitucinis Teismas vertino Įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje (1998 m. gegužės 5 d. redakcija) įtvirtintą teisinį reguliavimą, pagal kurį teismui galėjo būti paduotas skundas tik dėl teisės aktų nustatytos atleidimo iš profesinės karo tarnybos tvarkos pažeidimo, bet asmeniui buvo neleidžiama kreiptis į teismą dėl jo atleidimo iš karo tarnybos pagrįstumo.

Konstitucinis Teismas 2002 m. liepos 2 d. nutarime Įstatymo 48 straipsnio 2 dalies (1998 m. gegužės 5 d. redakcija) nuostatą, kad atleidimo iš profesinės karo tarnybos atvejais teismui gali būti paduotas skundas tik dėl teisės aktų nustatytos atleidimo tvarkos pažeidimo, pripažino prieštaraujančia Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

5. Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarime *inter alia* konstatuota, kad:

– Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas konstitucinis teisminės gynybos principas; demokratinėje valstybėje teismas yra pagrindinė institucinė žmogaus teisių ir laisvių garantija; konstitucinis teisminės gynybos principas yra universalus; asmeniui jo pažeistų teisių gynyba teisme garantuojama nepriklausomai nuo jo teisinio statuso; teisme turi būti ginamos asmenų pažeistos teisės ir teisėti interesai, nepaisant to, ar jie yra tiesiogiai įtvirtinti Konstitucijoje, ar ne;

– pagal Konstituciją įstatymų leidėjas turi pareigą nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kad visus ginčus dėl asmens teisių ar laisvių pažeidimo būtų galima spręsti teisme; gali būti nustatyta ir ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka, tačiau negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigta asmens, manančio, kad jo teisės ar laisvės pažeidžiamos, teisė ginti savo teises ar laisves teisme;

– krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos santykiai turi savo ypatumų; atsižvelgiant į šiuos ypatumus, įstatymais gali būti nustatyti įvairūs ginčų dėl teisių ar laisvių pažeidimo sprendimo būdai, taip pat ikiteisminė tokių ginčų sprendimo tvarka, tačiau krašto

apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos santykių ypatumai negali paneigti asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą dėl pažeistų savo teisių ar laisvių gynimo;

– Konstitucijos 109 straipsnio 1 dalis yra neatskiriama susijusi su Konstitucijos 30 straipsnio 1 dalimi, kurioje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą dėl pažeistų teisių ar laisvių gynimo, su Konstitucijoje įtvirtintu teisinės valstybės principu, asmens prigimtinė teise į teisingumą.

6. Pažymėtina, kad šioje konstitucinės justicijos byloje ginčijamas Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) įtvirtintas teisinis reguliavimas, pagal kurį teismai nesprenė tam tikrų karo tarnybos ginčų, ginčijamu aspektu yra analogiškas konstitucinės justicijos byloje, kurioje priimtas minėtas Konstitucinio Teismo 2002 m. liepos 2 d. nutarimas, vertintam teisiniam reguliavimui (įtvirtintam Įstatymo 48 straipsnio 2 dalyje (1998 m. gegužės 5 d. redakcija), pagal kurį teismai nesprenė ginčų dėl asmens atleidimo iš karo tarnybos pagrįstumo, t. y. Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) įtvirtinto teisinio reguliavimo atitiktis Konstitucijai iš esmės ginčijama tuo pačiu aspektu, kaip ir toje konstitucinės justicijos byloje, kurioje Konstitucinis Teismas vertino Įstatymo 48 straipsnio 2 dalies (1998 m. gegužės 5 d. redakcija) konstitucingumą, – būtent kad teismai nesprenžia tam tikrų karo tarnybos ginčų ir taip suvaržoma konstitucinė asmens teisė kreiptis į teismą.

7. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, kad Konstitucinio Teismo teisinė pozicija (*ratio decidendi*) atitinkamose konstitucinės justicijos bylose turi precedento reikšmę (Konstitucinio Teismo 2007 m. spalio 22 d., 2010 m. vasario 9 d., 2011 m. gruodžio 22 d., 2012 m. rugsėjo 5 d. nutarimai).

8. Minėta, kad teisė kreiptis į teismą yra absoliuti; šios teisės negalima apriboti ar paneigti. Minėta ir tai, kad krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos santykių ypatumai negali paneigti asmens konstitucinės teisės kreiptis į teismą dėl pažeistų savo teisių ar laisvių gynimo.

9. Taigi konstatuotina, kad Įstatymo 48 straipsnio 1 dalyje (1999 m. liepos 7 d. redakcija) nustatytu teisiniu reguliavimu buvo pažeista asmens teisė kreiptis į teismą siekiant, kad būtų išspręstas ginčas ir įvykdytas teisingumas, todėl pareiškėjo ginčijamas teisinis reguliavimas tiek, kiek juo buvo nustatyta, kad teismai nesprenžia ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo, prieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, kurioje įtvirtinta asmens teisė kreiptis į teismą, 109 straipsnio 1 dalyje įtvirtintai nuostatai, kad teisingumą Lietuvos Respublikoje vykdo tik teismai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

10. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus darytina išvada, kad Įstatymo 48 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. redakcija) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad teismai nesprenžia ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių,

drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo, prieštaravo Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 102, 105 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymo 1, 53, 53¹, 54, 55, 56 straipsniais, Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas

nutaria:

Pripažinti, kad Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymo 48 straipsnio 1 dalis (1999 m. liepos 7 d. redakcija; Žin., 1999, Nr. 64-2069) tiek, kiek joje buvo nustatyta, kad teismai nesprenžia ginčų dėl priėmimo į karo tarnybą, nušalinimo nuo pareigų, perkėlimo į kitas pareigas, dėl karių laipsnių, drausminių nuobaudų, kario tarnybos sutarties pratęsimo, prieštaravo Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 1 daliai, 109 straipsnio 1 daliai, konstituciniam teisinės valstybės principui.

Šis Konstitucinio Teismo nutarimas yra galutinis ir neskundžiamas.

Nutarimas skelbiamas Lietuvos Respublikos vardu.

Konstitucinio Teismo teisėjai:

Egidijus Bieliūnas
Toma Birmontienė
Pranas Kuconis
Ramutė Ruškytė
Egidijus Šileikis
Algirdas Taminskas
Romualdas Kęstutis Urbaitis